

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'

Π ε ρ ί τ ῶ ν ἠ θ ι κ ῶ ν Ἀ ρ χ ῶ ν.

Ὅ τ ι π ρ ῶ τ η Ἀ ρ χ ῆ ε ἶ ν α ι ὁ Θ ε ὶ ο ς .

Ο Θεός εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἀνεξάρτητος αἰτία ὅλων τῶν ὄντων· ἐξ αὐτοῦ ἐγίναν τὰ πάντα, καὶ συντηροῦνται κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνεχάραξε νόμους εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῶν. Πρώτη λοιπὸν ἀρχὴ καὶ βᾶσις τῆς ἠθικότητος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ Θεός, ὡς πηγὴ ἡ ἀέναντος πάσης ἀληθείας καὶ ἀρετῆς.

Πολλοὶ ἐδέχθησαν διὰ πρώτην ἀρχὴν τῆς ἠθικότητος τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄλλοι, τὴν συνείδησιν. Ἀλλὰ τοιαῦται ἀρχαὶ ἂν καὶ ὑπάρχωσι τῶν ὄντων, εἶναι ὅμως καὶ ἐαυτὰς ἀτελεῖς καὶ ἐπισφαλεῖς. Ὁ ἀνθρώπινος βέβαια νοῦς εἶναι περιορισμένος, ὑπόκειται εἰς ἀπάτην, σκοτίζεται ἀπὸ πάθη. Τὰς αὐτὰς σχετικὰς ἀτελείας ἔχει καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ φύσιν, κινουμένη διαφόρως εἰς ἕκα-

στον

ΜΕΡΟΣ Α΄. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄. 7

στον άνθρωπον, κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὸν
 ἰσχυρότερον ἐκάστου ὀργανισμόν· ὥστε ἡ φύσις
 καθ' ἑαυτήν δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἦναι ἀπταιστος ὁ-
 ὑκτός καὶ πανῶν ἀσφαλῆς τῆς ἠθικῆς διαγω-
 γῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι ἡ
 πρώτη ἀρχὴ καὶ βᾶσις τῆς ἠθικότητος, τῆς ἀ-
 ληθινῆς καὶ ἀπταιστοῦ διαγνώσεως τοῦ κα-
 λοῦ καὶ κακοῦ. „Ἐξευρε, ἔλεγεν ὁ σοφὸς
 „Βίας, ὅτι τὸ ὁποῖον ἔκαμες καλὸν, εἶναι χά-
 „ρις τοῦ Θεοῦ“. Σκιπίων ὁ ἐπονομασθεὶς
 Ἀφρικανὸς, δὲν ἐπεχειροῦσε καμμίαν ὑπόθε-
 σιν, παρὰ ἀφοῦ ἤθελε σταθῆν πολλὴν ὥραν
 πλησίον εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς, ἐπικαλού-
 μενος τὴν θεῖαν σοφίαν καὶ ἐμπνευσιν ὑπὲρ
 τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του. Ὁ Κικέρ-
 ρων δημηγορῶν κατὰ τοῦ Σύλλα, ὡμολόγει
 παρρησίᾳ, ὅτι θεόθεν ἐνεπνεύσθη νὰ σώσῃ
 τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐπικρεμᾶμενον κίν-
 δυνον ἐκ τῆς συνωμοσίας τῆς Κατιλίνα. „Σεῖς,
 „λέγει, ἀθάνατοι Θεοὶ, σεῖς βέβαια ἀνεφλέ-
 „ξατε τὴν ψυχὴν μου μὲ τὸν πόθον νὰ σώσω
 „τὴν πατρίδα μου, σεῖς μ' ἐκάμετε νὰ λησμο-
 „νήσω πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν, καὶ νὰ μὴ συλ-
 „λογίζωμαι παρὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν· εἰς
 „τὸ

„ τὸ μέσον τῆς πλάνης καὶ συγχύσεως τοῦ
 „ νοός μου, σείς ἐφωτίσατε τὴν ψυχὴν μου μὲ
 „ τὸ θεῖόν σας φῶς· ἰδικόν σας ἔργον ἐστάθη,
 „ ὅτι εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς τρικυμίας καὶ
 „ τοῦ σκότους, διέηρνα τί ἦτον συμφερότερον
 „ γὰρ κάμω.“

Ποῖαν ἄλλην ἰσχυροτέραν ἐπιβεβαίωση
 χρειαζόμεθα, ἂν ἦναι χρεία ἐπιβεβαιώσεως
 εἰς τοιαύτην ἀλήθειαν, παρὰ τοιούτους ἄν-
 δρας, οἱ ὅποιοι καὶ χωρὶς τὴν ἐξ ἀποκαλύ-
 φεως πίστιν, ἀπὸ μόνον τὸ φυσικὸν φῶς τοῦ
 Λογικοῦ ὀδηγούμενοι, ἐγνώρισαν καὶ ὡμολό-
 γησαν, ὅτι πρώτη πηγὴ καὶ βᾶσις τῆς ἀρετῆς
 εἶναι ὁ Θεός.

Ὁμολογοῦντες δὲ τὸν Θεὸν· πρώτην ἀρχὴν
 τῆς ἠθικότητος, δὲν ἐννοοῦμεν τὸν ἄνθρωπον
 παντάπασι παθητὸν, καὶ ὡς ὄργανον οἴκο-
 θεν ἀκίνητον εἰς τὴν διάγνωσιν καὶ πράξιν
 τοῦ καλοῦ. Τὸ ἐναντίον μάλιστα, ἂν παρα-
 τηρήσωμεν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, θέλομεν
 ὁμολογήσειν, ὅτι εἶναι μετὰ Θεὸν αὐτὸς εἰς
 ἑαυτὸν ἀρχὴ τῆς ἠθικότητός του, καὶ ὅτι ἐκ
 τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ λαμβάνει μόνον τὴν
 τελειοποίησιν.

“Ὅτι

Ὅτι δευτέρα Ἀρχὴ τῆς ἡθικότητος εἶναι
τὸ Λογικόν.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει μνημονικόν, εἰς τὸ ὁποῖον
ἐναποταμιεύων τὰς ἰδέας καὶ εἰκόνας τῶν
πραγμάτων, μεταχειρίζεται αὐτὰς ἐν καιρῷ
κατὰ τὴν χρείαν τῶν περιστάσεων. Σκέπτε-
ται, παρατηρεῖ, συλλογίζεται, καὶ παραβάλλ-
ων τὰ διάφορα ὄντα, εὕρισκει τὰς μεταξὺ
αὐτῶν ὁμοιότητας καὶ διαφοράς. Διὰ τῶν λο-
γικῶν τούτων δυνάμεων ἐφεῦρε τόσας τέχνας,
ἀνεκάλυψε πάμπολλα τῆς φύσεως ἀπόκρυφα,
καὶ ποτὲ δὲν παύει νὰ ἐφευρίσκη καὶ νὰ τε-
λειοποιῇ. Σιμὰ τῶν λογικῶν τούτων δυνάμε-
ων, αἱ ὁποῖαι δείχνουν, ὅτι μετέχει τῆς
θείας σοφίας, ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε καὶ σῶμα
ἀνάλογον καὶ πρέπον εἰς τὸν θεῖον χαρα-
κτῆρα τῆς ψυχῆς του. Ἐνῶ τὰ ἄλλα ζῶα εἶ-
ναι κεκλιμένα εἰς τὴν γῆν, οὗτος μόνος περι-
πατεῖ ὄρθιος, καὶ ἔχει τὸ πρόσωπον ὑψωμέ-
τευ πρὸς τὸν οὐρανόν, ὡς ἔμφυχος εἰκὼν τοῦ
οὐρανίου Βασιλέως. Ἡ ἐπιτηδεϊότης τῶν χει-
ρῶν του κηρύττεται ἀπὸ τὰ θαυμάσια τῶν τε-
χνῶν.

χρητῶν ἔργων του. Συντόμως, ὅς τις γνωρίζει ἑαυτὸν, καταλαμβάνει ἀναμφιβόλως, ὅτι ἔχει θείαν τινὰ μερίδα εἰς ἑαυτὸν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ λογικὴ φύσις τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δευτέρα ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῆς ἠθικότητός του. Αὕτη ὅμως ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι ἀπαθείς, ἔτε ἀναλλοίαιτος, ἀλλ' ἐξεναντίας πολύτροπος, καὶ εἰς διαφόρους μεταβολὰς ὑποκειμένη, τὰς ὁποίας συμφέρει μὲ συντομίαν νὰ ἐξετάσωμεν.

Πηγαι τῆς ἠθικῆς ἀπάτης καὶ ἀληθείας.

II καλὴ ἢ κακὴ κρίσις καὶ διαγωγή τοῦ ἀνθρώπου, κρέματα γενικῶς ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἐξ ἀρχῆς ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς ιδέας, ἀπὸ τὴν πείραν, ἀπὸ τὴν ἀνατροφήν, ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα.

α. Ἀπὸ τὰς ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς ιδέας. — Ἀλήθεια γενικῶς εἶναι ἡ συμφωνία τῶν ιδεῶν μας μὲ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ κατὰ τὸ εἶδος τούτων λέγεται Ἀλήθεια Φυσικὴ, ἠθικὴ, Πολιτικὴ, κ. τ. λ. Ἡ Φυσικὴ ἀλήθεια συνίσταται ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἀποτελεσμάτων,

των,

ΜΕΡΟΣ Α', ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. 11

των, τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ αἰτίας φυσικὰς ἢ ἠθικῆς, ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ἀνθρώπων πίνων πράξεων. Πολιτικὴ δὲ ἀλήθεια εἶναι ἡ γνώσις τῶν τρόπων, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται ἡ Διοίκησις ὑπὲρ τῆς κοινῆς καὶ μερικῆς καταστάσεως τῶν πολιτῶν. Καὶ τὰ τρία ταῦτα εἶδη τῆς ἀληθείας εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν καλὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὄταν βέβαια ἐξεύρη τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματα τῶν πραγμάτων, τοῦλάχιστον ὅσα ἔχουν πλησιέστεραν σχέσιν καὶ ἐπιρροὴν ἐπάνω εἰς τὴν φαντασίαν του, καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ ὀργανισμοῦ του, ἔμπορεῖ νὰ κανονίξῃ τὴν θέλησίν του, καὶ νὰ προφυλάττεται ἀπὸ πράξεις ἀτόπους, ἢ ἐπιζημίους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς ἑαυτόν. Ἐξεναντίας, ἡ ἀγνοία τούτων, καὶ ἔτι μᾶλλον αἱ ψευδεῖς περὶ αὐτῶν ιδέαι, γίνονται πολλάκις ἀφορμὴ κακίστων καὶ ὀλεθρίων φρονημάτων καὶ πράξεων.

Ἡ ἀγνοία τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀληθείας προξενοῦν ἀκόμη πλειοτέρας καὶ βλαπτικωτέρας ἀπάτας εἰς τὸν ἄνθρωπον. Μὴν ἐξεύρων τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προκειμένης πράξεως, φέρεται εἰς αὐτὴν ἀλόγως. Εὐτυχία,
εἰάν

ἐάν· τὸ ἀγνούμενον ἀποτέλεσμα τύχη ὠφέλιμον· ποσάκις ὅμως ἀκολουθεῖ τὸ ἐναντίον· Ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον ἂν ἦναι τὸ ἀποτέλεσμα ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν τὸ γνωρίζῃ ὡς προερχόμενον ἐκ τῆς πράξεώς, ὅταν δὲν παρατηρῇ ὅλα τὰ περιστατικὰ αὐτῆς, καὶ δὲν συνδέῃ μὲ αὐτὰ τὸ ἀποτελούμενον, ἢ αὐτὴ πρᾶξις ἐμπορῇ ἄλλην φοράν καὶ τὸν φέρῃ εἰς ἄτοπα, καὶ ἢ τοῦ προξενήσῃ βλάβην· Τὸ πολιτικὸν δὲ σύστημα, ὅταν δὲν ἦναι ἔργον σοφίας καὶ δικαιοσύνης, φθείρει τὸ λογικόν, καὶ συγχέει τὸ τίμιον μὲ τὸ ἄτιμον, τὸ δίκαιον μὲ τὸ ἀδίκον, καὶ εἰς ἓνα λόγον, τὴν ἀρετὴν μὲ τὴν κακίαν.

β'. Ἀπὸ τὴν πείραν. — Ἡ πείρα εἶναι βέβαια ὁ φυσικὸς διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπου· ἀπὸ αὐτὴν μανθάνει πραγματικῶς τί πρέπει νὰ ζητῇ, καὶ τί νὰ ἀποφεύγῃ· αὕτη ἀναπτύσσει τὰς λογικὰς του δυνάμεις, καὶ ἐπιφέρει τὴν φρόνησιν· Ἀπαιτεῖ ὅμως χρόνον πολὺν, καὶ τοσοῦτον, ὥστε καταλλήλως ἐμποροῦμεν τὰ μεταφέρωμεν εἰς αὐτὴν τὸ τοῦ Ἰπποκράτους, λέγοντες· „Ἡ μὲν πείρα μακρὰ, ὁ δὲ βίος „βραχύς“· Ἀπόδειξις δὲ τοῦ ὅτι δὲν ἐμ-

περεὶ κανεὶς ἀπὸ μόνην τὴν πείραν νὰ ἀπο-
 κτήσει εἰς κανέν πρᾶγμα τὴν ἐνατὴν τελειό-
 τητα εἶναι, ὅτι ἐχρειάσθησαν πολλοὶ αἰῶνες
 διὰ νὰ συγκροτήσῃσι καὶ νὰ τελειοποιήσῃσι
 τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Πρὸς τούτοις, τὰ
 μαθήματα τῆς πείρας δὲν γίνονται πάντοτε
 τακτικὰ, οὐδέ ἀνάλογα μὲ τὴν παροῦσαν κα-
 τάστασιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων· διότι δὲν εἶ-
 ναι λογικὸς διδάσκαλος, ἀλλὰ τύχη μᾶλλον
 καὶ φορά τῶν περιστάσεων· ὅθεν ἐμπερεῖ ἀν-
 τὶ ὠφελείας, νὰ προξενήσῃ βλάβην· καὶ ἀντὶ
 ἀληθείας, ν' ἀφήσῃ εἰς τὸν νοῦν προλήψεις καὶ
 φαντασίας ψευδεῖς. Διὰ τοῦτο ὁ σφώτατος
 Ὀμηρος δὲν ἐμπιστεύεται τὸν Τηλέμαχον μό-
 νον εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πείρας, ἀλλὰ δίδει
 εἰς αὐτὸν παραστάτην τὸν Μέντορα.

γ'. Ἀπὸ τὴν ἀνατροφήν. — Ἡ ἀνατροφή
 εἶναι σχεδὸν τὸ πᾶν εἰς τὴν διαγωγήν τοῦ
 ἀνθρώπου, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἀμελεῖται ἀπὸ
 τοὺς ἄρχοντας τῶν πόλεων, καὶ ἀπὸ τοὺς
 πλειοτέρους γονεῖς. Ἀνατρεφόμενοι δὲν κάμνο-
 μεν ἄλλο, παρὰ νὰ λαμβάνωμεν γνώσεις ἀ-
 ληθεῖς ἢ ψευδεῖς, καὶ συνηθείας ὠφελίμους
 ἢ βλαπτικὰς, κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δια-

γωγὴν τῶν ἀνατρεφόντων. Οὗτοι βέβαια μᾶλλον
 ἐμπνέουσιν τὰς ιδέας τῶν μᾶς συνηθίζουσι τι-
 μιῶμεν ὅ, τι τιμοῦν, νὰ ἀγαπῶμεν ὅ, τι ἀ-
 γαποῦν, καὶ νὰ πράττωμεν ὅ, τι πράττουσι.
 Ἴδού με ποῖον τρόπον αἱ προλήψεις καὶ τὰ
 ἐλαττώματα τῶν γονέων μεταδίδονται ἀφ' ἑ-
 νὸς εἰς ἄλλον, μέχρι τῶν πλέον μακρυνῶν γο-
 νεῶν. Ἄν οἱ γονεῖς ἐφρόντιζαν νὰ μᾶς ἐμ-
 πνέωσι πάντοτε ἀληθεῖς ιδέας, καὶ νὰ μᾶς
 δείχνωσιν ἐξαρχῆς ὠφέλιμα παραδείγματα,
 ὅλοι ἠθέλαμεν ἔχειν γνῶσιν ἀληθῆ καὶ νοῦν
 ὀρθόν, ὥστε νὰ κρίνωμεν καλῶς τὰ ἀνήκοντα
 εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ εἴμεθα ἐνάρετοι. Τὰ πάθη
 μᾶς ἠθέλαν φέρεσθαι εἰς πράγματα ἔχοντα
 μόνιμον καὶ σταθεράν ὠφέλειαν, ἀπὸ τῆν ὁ-
 ποίαν συνίσταται ἡ ἀληθῆς εὐτυχία τοῦ ἀν-
 θρώπου, καὶ δὲν ἠθέλαμεν εἶσθαι συχνὴν
 παίγνιον τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης. Ἡ
 καλὴ ἀνατροφή εἶναι νὰ συνηθίζωμεν τὸ πνεῦ-
 μα ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας νὰ συλλογίζεται ὀρ-
 θὰ, καὶ νὰ πράττῃ καλὰ. Κάτων ὁ ἀρχαῖος
 μὲ ὅλον ὅτι εἶχεν εἰς τὸν υἱόν σου παιδαγωγὸν
 σοφόν, εὐθύς ὁμως, ὅταν ἐπετύχενε παραμι-
 κράν εὐκαιρίαν ἀπὸ τὰς κοινὰς ὑποθέσεις, τὴν
 ἐμε-

ἐμεταχειρίζετο εἰς ἐπιμέλειαν τῆς ἀνατροφῆς
 τῆς. Ἄλλ' ἀρκεῖ τόσον εἰς τὸ παρὸν περὶ τῆς
 ἀνατροφῆς, διότι ἄλλοῦ πρόκειται νὰ ὁμιλή-
 σωμεν. πλατύτερον.

δ'. Ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν. — Ἔργον τοῦ
 διδασκάλου εἶναι νὰ μορφώσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ
 μαθητοῦ, νὰ δώσῃ ιδέας ὀρθὰς καὶ ἀλη-
 θεῖς, νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ τὰ πρῶτα ἀξιώματα
 τῆς τιμίας διαγωγῆς, καὶ εἰς ἓνα λόγον, νὰ
 τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ προχωρῇ μόνος του
 εἰς ἀπόκτησιν νέων γνώσεων, καὶ νὰ τελειο-
 ποιῇ τὴν ἠθικὴν του ζωὴν. Ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ
 τοιαύτην μόρφωσιν εἰς τὸν μαθητὴν ὁ διδάσκα-
 λος, πρέπει αὐτὸς πρῶτος νὰ ᾔναι τοιοῦτος,
 καὶ ὄχι μόνον νὰ μὴν ἐμποδίζεται εἰς τὴν κα-
 λὴν ἠθικὴν καὶ λογικὴν μόρφωσιν τῶν μαθη-
 τῶν του ἀπὸ γονεῖς ἢ ἄρχοντας, ἀλλ' ἐξεναν-
 τίως καὶ νὰ ἐνθαρρύνεται, καὶ νὰ βοηθῆ-
 ται καθ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους. Εἰς
 τοιαῦτα Σχολεῖα, κοινὰ ἢ μερικὰ, πλάττονται
 καὶ μορφώνονται οἱ μεγάλοι ἄνδρες καὶ οἱ ἀ-
 γαστοὶ πολῖται. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως τῶν
 ἐνθρόπων σπανίως συντρέχουν ὅσα πρέπει νὰ
 ἔχῃ ὁ διδάσκαλος διὰ νὰ κάμῃ τοιούτους μαθη-
 τὰς.

τάς. Διὰ τοῦτο δικαίως εὐχαρίστει τὸν Θεόν ὁ Αὐτοκράτωρ Μάρκος Αὐρήλιος, ὅτι ἔλαβε ἐξ αρχῆς καλοὺς διδασκάλους, καὶ ὅτι ἐπέτυχεν τοιούτους γὰρ δόση καὶ εἰς τὰ τέκνα του. Ἴδού τι ἐσυμβέβηεν ὁ Πιλίνιος εὐγενῆ τινὰ γυναῖκα περὶ τοῦ διδασκάλου, τὸν ἑποῖον ἔπρεπε γὰρ ἐκλέξῃ διὰ τὴν διδάξῃ τὸν υἱόν της τὴν Ῥητορικὴν. Ἐπειδὴ πάντοτε εἶχε καὶ σέβας καὶ φιλίαν πρὸς τὸν ἐνάρετον πατέρα σου, χωρὶς γὰρ ἐμπορῶν γὰρ εἶπω ποῖον ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα αἰσθήματα ἦτον ἰσχυρότερον εἰς τὴν ψυχὴν μου, ἐπειδὴ ἀγαπῶ καὶ σὲ ὡς ἄλλος πατήρ, ἐπιθυμῶ γὰρ ὁμοιάσῃ ὁ υἱός σου τὸν πάππον καὶ τοὺς προγόνους του. Μὲ τὸν καιρὸν θέλει σταθῆν ὁμοίους των, ἂν λάβῃ τὸ πνεῦμά του καλὴν μόρφωσιν, ἢ ὅποια κρέματα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διδασκάλου. Μὲχρι τὴν σήμερον ὁ υἱός σου ἦτον εἰς τὰς ἀγαθὰς σου, καὶ εἶχε παιδαγωγούς εἰς τὴν πατρικὴν τοῦ οἴκιαν. τὰρα δὲ εἶναι καιρὸς γὰρ τὸν παραδώσῃς εἰς διδάσκαλον Ῥητορικῆς, γνωστὸν ὅχι μόνον εἰς τὴν μέθοδον τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τιμιότητα τῆς διαγωγῆς, καὶ κατὰ τὴν καθαρότητα τῶν ἠ

ἠθῶν

ὄντων. Πρέπει λοιπὸν νὰ σοῦ προβάλω τὸν
 εὐρύλιον Γενήτορα. Οὗτος εἶναι ἄνθρωπος ἀ-
 μεμπτος καὶ ἐπίσημος· ἴσως μάλιστα εἶ-
 ναι κατά τι ξηρὸς πολλὰ καὶ αὐστηρὸς, ὡς
 πρὸς τὴν χαυνότητα τοῦ παρόντος αἰῶνος.
 Οἱ υἱὸς σου ὅμως δὲν θέλει ἀκούειν ἀπὸ αὐ-
 τὸν παρὰ ὅ,τι πρέπει νὰ μανθάνῃ· καὶ δὲν
 θέλει μανθάνειν ὅ,τι συμφέρει καλλήτερα νὰ
 ἀγνοῇ. Ὁ διδάσκαλός του θέλει τὸν κάμνειν,
 ὡς καὶ σὺ καὶ ἐγώ, νὰ βλέπῃ συχνὰ τὴν
 δόξαν καὶ εὐκλείαν, τὰς ὁποίας χρεωστεῖ
 νὰ ὑποστηρίξῃ ὡς πατρογονικὴν κληρονομίαν.
 Ἐμπιστεύσου τον λοιπὸν μὲ τὴν βοήθειαν
 τῶν Θεῶν εἰς διδάσκαλον, ὅστις θέλει τὸν
 μορφώσειν πρῶτον εἰς τὰ καλὰ ἥθη, καὶ ἔ-
 πειτα εἰς τὴν ῥητορείαν, τῆς ὁποίας ἡ σπυ-
 ρὴ δὴ ποτὲ δὲν εὐδοκιμεῖ χωρὶς τὴν χρηστοθή-
 ρειαν.

ε. Ἀπὸ τὰ Παραδείγματα. — Ἐὰν πα-
 ρατηρήσωμεν πόσον εἶναι ὁ ἄνθρωπος μιμητι-
 κὸς, θέλομεν ὁμολογήσειν ὅτι καὶ τὰ πα-
 ραδείγματα ἔχουν μεγαλωτάτην ἐπιρροὴν εἰς
 τὴν ἠθικὴν διαγωγὴν του. Συνηθίζει τῶντι
 κατὰ μίμησιν νὰ ἐπαινῇ ὅ,τι ἀκούει νὰ ἐπακ-

νῆται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ καὶ καταφρονῆ ὅτι βλέπει, καταφρονούμενον (1). Εἰς τὴν παιδικὴν τοῦ ἡλικίαν μιμεῖται τοὺς γονεῖς, τοὺς διδασκάλους, καὶ τοὺς μεγαλητέρους τοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν. Ἡ φυσικὴ περιέργεια καὶ ἡ ἐλπίς τῆς ἡδονῆς, τὴν ὁποίαν φαντάζεται ὅτι θέλει ἀπολαύσειν, τὸν κάμνει νὰ μιμῆται τὰς πράξεις τῶν ἄλλων, ἀπὸ τοὺς ὁποίου κρέματα, ἢ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἴδου διὰ ποίαν αἰτίαν εἶναι τόσον μεταδοτικὰ τὰ παραδείγματα τῶν βασιλέων, τῶν ἀρχόντων, τῶν πλουσίων, καὶ ἀπλῶς, ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὑπόληψιν, ἢ δύναμιν. Ὁ Βεσπασιανὸς ἐκαθάρισε τὴν Ῥώμην ἀπὸ πολλῶν ἐλαττώματα, ὅχι μόνον διὰ τῶν φρονίμων τῶν μων,

(1) Διὰ τί υἰγιαίνονται μὲν ὁ συνῶν οὐδὲν υἰγιέστερος γίνεται, οὐδὲ ἰσχυρῶ ἢ καλῶ, εἰς τὰς ἐξῆς ἐπιδίδωσιν οὐδὲν· δικαίῳ δὲ καὶ σώφρονι, καὶ ἀγαθῶ ἢ διότι τὰ μὲν ἀμίμητα, τὰ δὲ μιμητὰ τῆ ψυχῆ ἀγαθός δέ, τῆ ψυχῆ, υἰγιής δέ, τῶ σώματι. Ἐξίξεται οὖν χαίρειν ὀρθῶς καὶ λυπεῖσθαι. (Ἀριστοτὴς Προβλημ. κθ'.)